

Maria Januszewska-Warych

Kształcenie zawodowe a możliwości zatrudnienia młodzieży upośledzonej umysłowo w stopniu lekkim

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (42-43), 95-106

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kształcenie zawodowe a możliwości zatrudnienia młodzieży upośledzonej umysłowo w stopniu lekkim

Dzieci i młodzież z upośledzeniem w stopniu lekkim stanowią najliczniejszą grupę – około 85% wszystkich osób niepełnosprawnych intelektualnie. W kategoriach edukacyjnych określani są jako „wyuczalni”. Jako młodociani mogą zdobyć umiejętności i doświadczenia zgodne z wiekiem umysłowym 9–12 lat. W wieku dorosłym osiągają zwykle umiejętności społeczne i zawodowe pozwalające na utrzymanie siebie w stopniu podstawowym. Potrzebują jednak pomocy, szczególnie w sytuacjach nietypowych. Z odpowiednim wsparciem mogą żyć względnie samodzielnie w środowisku rodzinnym i zawodowym¹. Dlatego tak ważna jest edukacja szkolna tej młodzieży, polegająca na harmonijnej realizacji zadań w zakresie wychowania, kształcenia ogólnego oraz kształtowania umiejętności zawodowych (tab. 1).

Tab. 1. Uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim w szkołach województwa pomorskiego, październik 2006 r.

L.p.	Typ szkoły	Uczniowie z upośledzeniem w stopniu lekkim	
		Ogółem	
1	Szkoła podstawowa	886	
2	Gimnazjum	1078	
3	Szkoła zawodowa	1206	
RAZEM		3170	

Źródło: Kuratorium Oświaty w Gdańsku

W roku szkolnym 2006/2007 w województwie pomorskim w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach zawodowych naukę rozpoczęło 3170 uczniów upośledzonych w stopniu lekkim.

System kształcenia uczniów z upośledzeniem w stopniu lekkim jest integralną częścią systemu oświaty w Polsce, nie występuje tu żadna dyskryminacja.

¹ B. Cytowska, *Drogi edukacyjne dzieci niepełnosprawnych intelektualnie*, Wrocław 2002, s. 28.

Uczniowie tacy realizują taką samą podstawę kształcenia ogólnego i podstawę kształcenia w zawodzie, jak w szkołach ogólnodostępnych².

W przygotowaniu zawodowym uczniów z upośledzeniem w stopniu lekkim wyróżnia się trzy fazy³:

1. preorientacja zawodowa prowadzona w szkole podstawowej,
2. orientacja zawodowa prowadzona w gimnazjum,
3. nauka zawodu w szkole zawodowej.

Zasady kształcenia zawodowego w szkołach specjalnych określa art. 39 ust. 5 Ustawy o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku, który stanowi, że:

– Dyrektor szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę i po zasięgnięciu opinii kuratora oświaty oraz opinii wojewódzkiej lub powiatowej rady zatrudnienia, ustala zawody, w których kształci szkoła.

– Przy ustalaniu zawodów dyrektor szkoły kieruje się potrzebami lokalnego i krajowego rynku pracy, stosując klasyfikację, jaka obowiązuje w szkolnictwie zawodowym.

– Klasyfikacja określa zawody, typy szkół, w których może odbywać się kształcenie, a także okres kształcenia w zasadniczej szkole zawodowej oraz ministrów właściwych dla zawodów, na których wnioski zawody zostały wprowadzone.

Nie przewiduje się tworzenia oddzielnej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego specjalnego⁴. Jednak zawody dostępne dla młodzieży upośledzonej w stopniu lekkim stanowią tylko ok. 15% wszystkich zawodów i specjalności w kraju⁵. Główne czynniki znacznie ograniczające możliwości wyboru określonego zawodu to niewątpliwie potencjał psychofizyczny młodzieży oraz poziom inteligencji niższy co najmniej o dwa odchylenia standardowe⁶.

Istnieją jeszcze inne czynniki ograniczające wybór odpowiedniej szkoły zawodowej, szczególnie przez młodzież ze wsi i małych miejscowości. Szkoły zawodowe dla uczniów upośledzonych w stopniu lekkim usytuowane są przeważnie w większych miastach oddalonych od miejsca zamieszkania młodzieży. Szkoły te zazwyczaj mają do wyboru tylko kilka stałych ofert dalszej edukacji w zawodach, które nie zawsze interesują uczniów. Z braku innych możliwości podejmują oni naukę w takich zawodach, do jakich dana szkoła zawodowa przygotowuje.

² *Ponadgimnazjalna, specjalna szkoła przysposobienia do pracy. Organizacja, metody pracy, scenariusze, regulacje prawne. Poradnik dla nauczycieli i specjalistów*, red. T. Serafin, Warszawa 2005, s. 191.

³ J. Wyczesany, *Pedagogika osób z lekkim upośledzeniem*. [W:] *Pedagogika specjalna*, red. W. Dykcik, Poznań 2003, s. 146.

⁴ J. Kwapiś, *Aspekty prawne i organizacyjne kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, „Szkoła Specjalna” 2006, nr 1, s. 8.

⁵ J. Pańczyk, *Kształcenie zawodowe młodzieży upośledzonej umysłowo w stopniu lekkim*, Warszawa 1987, s. 43.

⁶ H. Borzyszkowska, *Charakterystyka dziecka upośledzonego umysłowo w stopniu lekkim*. [W:] *Nauczanie dzieci upośledzonych umysłowo w klasach specjalnych*, red. H. Borzyszkowska, Warszawa 1983, s. 11–13.

Młodzież ze wsi, miasteczek i małych miast na czas nauki zawodu przebywa w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych⁷. Zazwyczaj funkcjonuje w nich szkoła podstawowa, gimnazjum i szkoła zawodowa. Placówki te zapewniają możliwość zamieszkania w internacie i pełną opiekę. Taki właśnie Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. UNICEF istnieje w Słupsku od 1958 roku (uchwała Powiatowej i Miejskiej Rady Narodowej i Inspektoratu Oświaty)⁸. Do szkoły zawodowej w tym ośrodku w roku szkolnym 2006/2007 uczęszczało 96 uczniów (57 chłopców i 39 dziewcząt) ze Słupska bądź dojeżdżających codziennie z pobliskich miejscowości lub przebywających w internacie z powodu mieszkania w znacznej odległości od miasta (tab. 2).

Tab. 2. Zasadnicza Szkoła Zawodowa – specjalności. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. UNICEF w Słupsku. Orzeczenie Organizacyjne – Rok szkolny 2006/2007

Lp.	Nazwa zawodu	Symbol zawodu	KLASA									RAZEM		
			I			II			III			RAZEM		
			R	w tym		R	w tym		R	w tym		R	w tym	
				Ch	Dz		Ch	Dz		Ch	Dz		Ch	Dz
1	Stolarz	742 [01]	11	11	–	11	11	–	8	8	–	30	30	–
2	Kucharz małej gastronomii	512 [05]	8	4	4	14	10	4	6	2	4	28	16	12
3	Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej	913 [01]	11	6	5	16	2	14	–	–	–	27	8	19
4	Koszykarz-plecionkarz	742 [02]	–	–	–	–	–	–	4	3	1	4	3	1
5	Krawiec	743 [01]	–	–	–	–	–	–	7	–	7	7	–	7
		RAZEM	30	21	9	41	23	18	25	13	12	96	57	39

Źródło: dokumentacja szkolna

R – razem

Ch – chłopcy

Dz – dziewczęta

Szkoła w Słupsku kształci młodzież z upośledzeniem w stopniu lekkim w pięciu specjalnościach w cyklu dwuletnim lub trzyletnim. Oferta edukacyjna

⁷ Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku z późniejszymi zmianami, nowelizacja z 2001 r. DzU Nr 111 poz. 1194 z późniejszymi zmianami; *Podstawa prawna funkcjonowania szkół i placówek kształcenia specjalnego* (załącznik 1).

⁸ www.soswslupsk.neostrada.pl.

dla I klasy jest bardzo ograniczona, obejmuje tylko trzy specjalności: kucharz małej gastronomii, stolarz, pracownik pomocniczy obsługi hotelowej. Pozostałe dwie specjalności, takie jak: krawiec i koszykarz-plecionkarz występowały w badanym roku tylko w III klasie, kończącej cykl kształcenia z tego zakresu, gdyż później nie było na nie już naboru.

Siatka godzin dla szkoły zawodowej w trzyletnim cyklu kształcenia – zgodnie z wytycznymi władz oświatowych – obejmuje do 111 godzin tygodniowo, po 35 godzin w każdej kolejnej klasie. Uczeń zatem przebywa w szkole 7–8 godzin dziennie (tab. 3).

W trzyletnim cyklu kształcenia w szkole zawodowej występują:

Przedmioty ogólnokształcące	34 godziny
Ścieżki edukacyjne	1 godzina
Zajęcia rewalidacyjne	20 godzin
Kształcenie zawodowe	8–18 godzin
Zajęcia praktyczne ⁹	26–38 godzin*.

* Uwaga: rozbieżność w realizacji godzin wynika ze szkolnych planów nauczania.

Edukacja szkolna na poziomie zawodowym polega więc na harmonijnej realizacji zadań z zakresu kształcenia ogólnego, kształtowania umiejętności zawodowych i wyrównywania braków rozwojowych poprzez zajęcia rewalidacyjne.

Tab. 3. Siatka godzin dla szkoły zawodowej. Cykl kształcenia trzyletni. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Słupsku

Lp.	Zajęcia edukacyjne	RAZEM godzin
1	Język polski	5
2	Język niemiecki	3
3	Historia i wiedza o społeczeństwie	2
4	Matematyka	4
5	Fizyka i astronomia	2
6	Geografia z ochroną i kształtowaniem środowiska	2
7	Podstawy przedsiębiorczości	2

⁹ Praktyczna nauka zawodu w zasadniczej szkole zawodowej specjalnej organizowana jest zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 1 lipca 2002 roku, DzU Nr 113 poz. 988 ze zmianą w 2003 r., DzU nr 192 poz. 1875.

8	Technologia informacyjna	1
9	Wychowanie fizyczne	6–9*
10	Przysposobienie obronne	2
11	Godziny z wychowawcą	2
	Razem	31–34*
1	Religia/Etyka	4–6
2	Edukacja prozdrowotna	1
3	Zajęcia rewalidacyjne	20
	Razem	27
1	Kształcenie zawodowe wg programu nauczania dla poszczególnych zawodów	8–18*
2	Zajęcia praktyczne wg programu dla poszczególnych zawodów	26–38*
	Razem	34–56*

Źródło: Szkolne plany nauczania dla zasadniczej szkoły zawodowej specjalnej dla uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim w roku szkolnym 2006–2007

* Uwaga: rozbieżność w realizacji godzin wynika ze szkolnych planów nauczania.

Nauka zawodu to długotrwały proces, którego uwieńczeniem powinno być przygotowanie młodzieży do uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej i do podejmowania pracy zawodowej na miarę ich możliwości. Aby tak się stało, jakość pracy zawodowej szkoły specjalnej w każdym obszarze jej działalności powinna odpowiadać określonym standardom w zakresie¹⁰:

- 1) dostosowania kształcenia zawodowego do potrzeb, możliwości i zainteresowań uczniów,
- 2) tworzenia warunków do praktycznej nauki zawodu,
- 3) dostosowanie kierunków kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy,
- 4) zainteresowania losami absolwentów, pomocy w ich zatrudnianiu.

Ważnym aspektem działalności szkoły zawodowej dla młodzieży z upośledzeniem w stopniu lekkim jest współpraca z rodzicami oraz ze środowiskiem lokalnym w promowaniu osiągnięć uczniów. Może to sprzyjać tworzeniu stanowisk pracy chronionej dla absolwentów tych szkół czy zatrudnianiu ich na otwartym rynku pracy.

¹⁰ *Ponadgimnazjalna specjalna szkoła...*, dz. cyt., s. 191–193.

Tab. 4. Szkoły, w których jako niepełnosprawność dominująca występuje upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim (wg SIO, stan na 15.09.2006)

Lp.		Liczba szkół	Liczba uczniów ogółem	Liczba absolwentów	Liczba uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim	
					Z jedną niepełnosprawnością	Jako niepełnosprawność sprzężona
1	Szkoły podstawowe	305	14 061	4 699	8 102	985
2	Gimnazja	365	20 560	6 753	13 091	1 209
3	Szkoły ponadgimnazjalne	292	16 193	5 720	14 398	1 149
	Razem	961	50 814	17 172	35 591	3 343*

Źródło: Centrum Informatyczne Edukacja. Dane uzyskano od głównego specjalisty w DKZU MEN A. Urbańskiego

* Uwaga: nie wszyscy uczniowie typów szkół są uczniami upośledzonymi umysłowo w stopniu lekkim i dlatego liczbę absolwentów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim można tylko szacować.

Osoby niepełnosprawne, w tym osoby upośledzone w stopniu lekkim, zatrudniają przede wszystkim zakłady pracy chronionej¹¹. W Polsce w 2005 roku było ich ponad 2400. Pracowało tam około 180 tys. osób niepełnosprawnych, z czego około 62% miało orzeczony lekki stopień niepełnosprawności umysłowej.

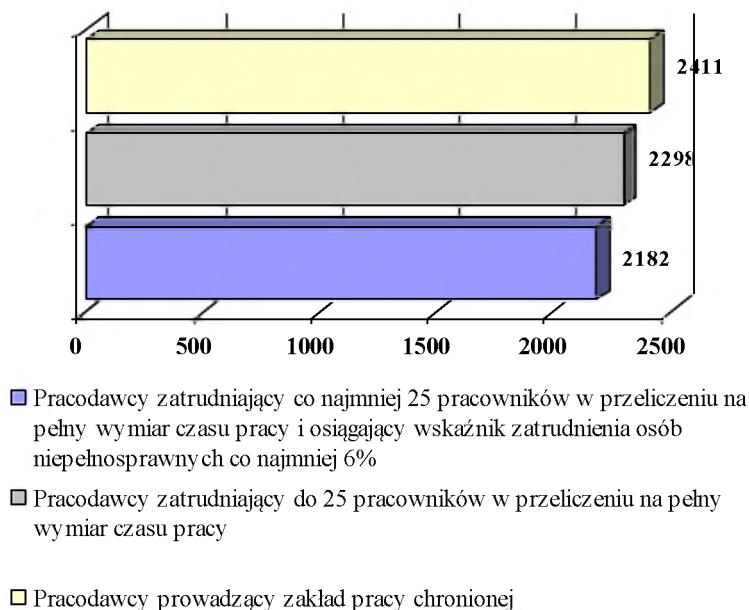
Aktywizacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych jest możliwa dzięki środkom PFRON – Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych¹². Środki te, pochodzące od pracodawców, którzy osób niepełnosprawnych nie zatrudniają, powinny być wykorzystywane wyłącznie do zapewniania pracy poszkodowanym przez los i na pomoc dla nich w przystosowaniu się do pełnowartościowego życia w społeczeństwie.

Od 1,6 do 1,8 mld zł rocznie przeznacza PFRON na wspomaganie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Pieniądze te również pochodzą od pracodawców, którzy nie zatrudniają tej kategorii pracowników.

¹¹ *Osoby niepełnosprawne w społeczeństwie*, „Rzeczpospolita” 2005, 20 X.

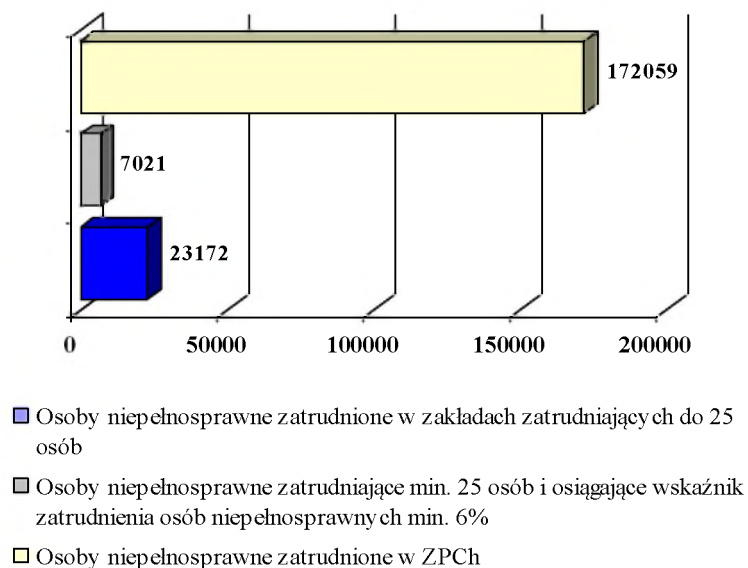
¹² Tamże.

Wyk. 1. Liczba pracodawców uprawnionych do otrzymywania miesięcznego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych

Źródło: GUS, dane z czerwca 2005 r.

Wyk. 2. Liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych u pracodawców uprawnionych do otrzymywania miesięcznego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych

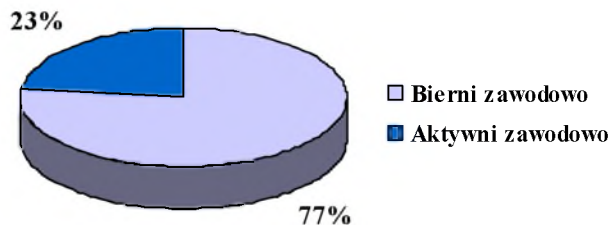
Źródło: GUS, dane z czerwca 2005 r.

W toku nauki zawodu w szkołach specjalnych zawodowych odbywa się proces usamodzielniania uczniów. Absolwenci tych szkół powinni być nie tylko optymalnie przygotowani do pracy w określonym zawodzie, ale również umotywowani do pracy. Muszą mieć świadomość, że praca stanowi czynnik nobilitujący, umożliwia realizację planów życiowych, zapewnia względną samodzielność finansową¹³.

Stworzenie określonych prawideł motywacji może uchronić tę młodzież od planowania życia na koszt rodziców czy opieki społecznej, uświadomić jej, że nie ma „nic za darmo”¹⁴.

Większość absolwentów z czasem dostrzega sens zarabiania na własne utrzymanie szczególnie w kategoriach ekonomicznych i prestiżowych. Jednak spotykają ich rozczarowania. W początkach pracy (i nie tylko) otrzymują zwykle zajęcia bardziej pracochłonne, często brudne, mniej płatne, zdarza się, że są gorzej traktowani. Zauważają to, czują się dotknięci. Osoby upośledzone często bezkrytycznie oceniają swoje możliwości. Nieadekwatna samoocena, brak krytycyzmu w odniesieniu do własnej osoby przyczyniają się często do powstania negatywnego obrazu absolwentów szkół zawodowych specjalnych jako kandydatów do zatrudnienia. Sytuacja ta stwarza dodatkowe bariery na rynku pracy. Dlatego tak nieliczna grupa absolwentów szkół zawodowych dla upośledzonych w stopniu lekkim znajduje pracę.

Wyk. 3. Aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym

Źródło: GUS, dane dotyczące I kwartału 2005 r.

W celu ułatwienia absolwentom specjalnych szkół zawodowych uzyskania miejsc pracy, a także uświadomienia im praw i obowiązków pracowniczych, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze opracowują programy pod tytułem „Moja pierwsza praca”. Do realizacji podstawowych haseł tego programu włączają się instytucje, takie jak: powiatowe urzędy pracy, centra pomocy rodzinie, centrum informacji zawodowej, PFRON, a także poszczególne zakłady pracy, które już zatrudniają lub są zainteresowane zatrudnianiem absolwentów spe-

¹³ M. Mendelska, Cz. Babiec, *Problemy usamodzielniania wychowanków placówek specjalnych*. „Szkoła Specjalna” 2000, nr 2–3, s. 109–115.

¹⁴ Tamże.

cyjnych szkół zawodowych. Koordynacją wszystkich działań w tym zakresie zajmuje się zespół psychopedagogiczny ośrodka¹⁵.

Znacznym ułatwieniem w rozpoczęciu kariery zawodowej jest umożliwienie absolwentom najbardziej umotywowanym do pracy w wyuczonym zawodzie zdania egzaminu czeladniczego. Szanse uzyskania pracy przez absolwentów mających certyfikat Izby Rzemieślniczej są dużo większe niż tych, którzy takiego dokumentu nie mają. Nie bez znaczenia jest fakt, że posiadacze takiego dokumentu nie muszą się legitymować w miejscu zatrudnienia świadectwem ukończenia specjalnej szkoły zawodowej.

Niestety, w wielu przypadkach jest to bariera nie do pokonania. Wejście Polski do Unii Europejskiej otworzyło przed osobami niepełnosprawnymi (w tym również osobami upośledzonymi w stopniu lekkim) żyjącymi w naszym kraju nowe możliwości oraz realną szansę pełnego włączenia ich w nurt pracy zawodowej i życia społecznego¹⁶. Obecność Polski w strukturach Unii oznacza, że polskie władze państwowe i lokalne muszą podczas planowania i wdrażania wszelkich działań uwzględniać potrzeby tej grupy ludzi.

Polska przystąpiła do Unii Europejskiej w roku 2004, co dało szansę na poprawę realizacji polityki społecznej. Już są tego efekty. W 2006 roku ruszyła wielka kampania medialna „Praca dla każdego niepełnosprawnego”¹⁷, realizowana za pomocą takich kanałów przekazu, jak: telewizja, prasa, radio, outdoor, internet i billboardy. Trwała od marca do listopada 2006. Kampania ruszyła z inicjatywy PFRON-u. Projekt ten był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem projektu jest zmiana postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych wśród potencjalnych pracodawców i pracowników otwartego rynku pracy.

Hasło przewodnie kampanii brzmi:

NIEPEŁNOSPRAWNI – PEŁNOSPRAWNI W PRACY.

Wśród nich są również absolwenci specjalnych szkół zawodowych – chłopcy i dziewczęta – upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim.

Zał. 1. Podstawa prawna funkcjonowania szkół i placówek kształcenia specjalnego¹⁸

- 1) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych, DzU z 2005 r. Nr 52 poz. 466.
- 2) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wyso-

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Portal www.niepełnosprawni.info.

¹⁷ <http://www.pełnosprawni.wpracy.pl>.

¹⁸ <http://www.kuratorium.gda.pl>.

kości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt w tych placówkach, DzU z 2005 r. Nr 52 poz. 467.

3) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 4 kwietnia 2005 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci, DzU z 2005 r. Nr 68 poz. 587.

4) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz ośrodkach, DzU z 2005 r. Nr 19 poz. 166.

5) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 13 stycznia 2005 r. zmieniające rozporządzenie w sprawach podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, DzU z 2005 r. Nr 19 poz. 165.

6) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, DzU z 2004 r. Nr 199 poz. 2046.

7) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2001 r. w sprawie orzekania o potrzebie kształcenia specjalnego lub indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży oraz wydawania opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, a także szczegółowych zasad kierowania do kształcenia specjalnego lub indywidualnego nauczania, DzU z 2001 r. Nr 13 poz. 114 oraz z 2003 r. Nr 23 poz. 192.

8) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 1997 r. w sprawie zasad organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim, DzU z 1997 r. Nr 14 poz. 76.

9) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, DzU z dnia 2004 r. Nr 178 poz. 1833.

10) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 14 marca 2005 r. w sprawie zasad wydawania oraz wzorów świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych, sposobu dokonywania ich sprostowań i wydawania duplikatów, a także zasad legalizacji dokumentów przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą oraz zasad odpłatności za wykonywanie tych czynności, DzU z 2005 r. Nr 58 poz. 504 i Nr 67 poz. 585.

Bibliografia

Borzyszkowska H., *Charakterystyka dziecka upośledzonego umysłowo w stopniu lekkim*. [W:] *Nauczanie dzieci upośledzonych umysłowo w klasach specjalnych*, red. H. Borzyszkowska, Warszawa 1983.

Cytowska B., *Drogi edukacyjne dzieci niepełnosprawnych intelektualnie*, Wrocław 2002.

- Gajdzica Z., *Wpływ treści kształcenia na wybór zawodu przez uczniów lekko upośledzonych umysłowo*. [W:] *Młodzież a dorośli. Napięcia między socjalizacją a wychowaniem*, red. R. Kwiecińska, M. J. Szymański, Kraków 2001.
- Gańczyk J., *Kształcenie zawodowe młodzieży upośledzonej umysłowo w stopniu lekkim*, Warszawa 1987.
- Kwapisz J., *Aspekty prawne i organizacyjne kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, „Szkola Specjalna” 2006, nr 1.
- Mendelska M., Babiec Cz., *Problemy usamodzielniania wychowanków placówek specjalnych*, „Szkola Specjalna” 2000, nr 2–3.
- Osoby niepełnosprawne w społeczeństwie*, „Rzeczpospolita” 2005, 20 X.
- Pańczyk J., *Kształcenie zawodowe młodzieży upośledzonej umysłowo w stopniu lekkim*, Warszawa 1987.
- Podgimnazjalna specjalna szkoła przysposobienia do pracy. Organizacja, metody pracy, scenariusze, regulacje prawne*, red. T. Serafin, Warszawa 2005.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 lipca 2002 roku, DzU Nr 113 poz. 988 ze zmianą w 2003 r. DzU Nr 192 poz. 1875.
- Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. z późniejszymi zmianami, nowelizacja z 2001 r. DzU Nr 111 poz. 1194 z późniejszymi zmianami.
- Wyczasany J., *Pedagogika osób z lekkim upośledzeniem*. [W:] *Pedagogika specjalna*, red. W. Dykcik, Poznań 2003.

Netografia

www.kuratorium.gda.pl
www.soswslupsk.neostrada.pl
www.niepełnosprawni.info
www.pełnosprawniwpracy.pl

Summary

Vocational education and the possibilities of employing young people with light mental retardation

The article examines the issue of vocational training for mildly impaired young people from the viewpoint of their employment.

Children and young people with mild impairment make up approximately 85% of the intellectually impaired. In educational terms, they are identified as ‘teachable’ and thus should complete their education at a vocational school and undertake a job in the vocation they have been taught.

The nomenclature of vocations open to mildly impaired young people comprises no more than around 15% of the specialisations available at vocational schools. These young people do not, therefore, have the greatest choice in terms of selecting a vocation.

The research into this topic was conducted in the Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczym (the Special Training and Education Centre) in Słupsk (in the Pomorskie Voivodship¹⁹). During the 2006/2007 school year, 96 pupils in the third and final year, studied for the following vocations: carpenter, small-scale catering cook, hotel services auxiliary staff, dressmaker/tailor and basket- and wicker-weaver.

Not all of these courses were appropriate to the requirements of the local jobs market and not all of the pupils undertook training in areas which reflected their personal interests.

¹⁹ A voivodship is Poland’s first and highest level of regional government – *translator’s note*.

It is for this reason that it is crucial to adapt the education on offer in special schools to the needs and interests of their impaired pupils and to the requirements of the local job market. Graduates should also be given assistance in finding employment, since only a handful of graduates from vocational schools for the mildly impaired obtain permanent jobs in the field they have studied.

2006 saw the launch of a huge media campaign, “A job for every disabled person”, con-financed by EU funding under the European Social Fund. The campaign’s key catchphrase, THE DISABLED – ABLE AT WORK, is something we are still putting into practice...